

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ KOORDINAVIMO CENTRAS
PAREIŠKIMAS**

Dėl vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projekto

2021 m. spalio 25 d.

Vilnius

Mums tapo žinoma, kad Valstybinė lietuvių kalbos komisija (toliau - VLKK), Lietuvos Respublikos Seimo Tesės ir teisėtvarkos komiteto prašymu 2021 m. spalio 28 d. posėdyje vertins Lietuvos vyriausybės siūlomas vardų ir pavardžių rašymo asmens dokumentuose įstatymo projekto Nr. XIII P 535 papildomas išimtis, kuriomis būtų išplėstos šiuo metu galiojančios VLKK patvirtintos išimtys suteikiančios teisę Lietuvos piliečiams oficialiuose dokumentuose atsisakyti asmenvardžio įrašo valstybine kalba.

Pažymime, kad Konstitucinis Teismas (KT) 1999 m. spalio 21 d. nutarime yra išaiškinęs, jog „konstitucinis valstybinės kalbos įtvirtinimas reiškia, kad lietuvių kalba yra konstitucinė vertybė“ ir nurodęs, jog „įrašų Lietuvos Respublikos piliečio pase rašymas valstybine kalba nepaneigia įvairioms tautinėms grupėms save priskiriančių piliečių teisės rašyti savo vardus ir pavardes bet kokia kita kalba, jeigu tai nesusiję su įstatyme nustatyta valstybinės kalbos vartojimo sritimi“. Šis konstitucinis imperatyvas pakartotas ir 2004 m. gruodžio 13 d. bei 2009 m. lapkričio 6 d. KT nutarimuose. O 2007 m. gegužės 5 d. nutarime KT konstatavo, kad valstybinis kalbos statusas gali būti keičiamas tik referendumu.

Nepaisant to, šis klausimas svarstomas jau nebe pirmą kartą. 2014-09-05 VLKK pritarė išimčiai, kad asmens dokumentuose nelietuviškais rašmenimis galėtų būti užrašomos Lietuvos pilietybę įgijusių užsieniečių ir situoktinio užsieniečio pavardę priėmusių Lietuvos piliečių pavardės (taip pat ir jų vaikų pavardės). **Bet** 2015-06-16 neeiliniame posėdyje VLKK nepritarė Lietuvos vardų ir pavardžių rašymo asmens dokumentuose įstatymo projekto XIIP-1653(2) nuostatai, kuria vadovaujantis Lietuvos Respublikos piliečių pasuose vardus ir pavardes būtų leidžiama rašyti nelietuviškais rašmenimis visiems, to pageidaujantiems piliečiams, jeigu jie turi „dokumento šaltinį“ su kažkada užrašyta nelietuviška asmenvardžio forma.

2017-05-22 VLKK posėdyje taip pat nepritarta atitinkamoms išimtims, kurias numato Vardų ir pavardžių rašymo asmens dokumentuose įstatymo projektas (Nr. XIII P-535), t.y. nepritarta siūlymui suteikti teisę rašyti vardus ir pavardes oficialiuose dokumentuose nelietuviškais rašmenimis jei „asmuo arba jo protėviai turėjo kitos šalies pilietybę“. Pastebėtina, kad VLKK vertindama teikiamus įstatymų projektus visada nuosekliai laikėsi konstitucinės nuostatos Lietuvos Respublikos piliečių vardus ir pavardes asmens dokumentuose rašyti lietuviškais rašmenimis.

Nepagrįstas yra įstatymo projekto iniciatorių teiginys, esą dabartinis teisinis reguliavimas dėl globalizacijos, europinės integracijos ir emigracijos procesų nėra pakankamas asmenų išreikštiems socialiniams poreikiams patenkinti, teisėms užtikrinti ir gali sukelti arba sukelia jiems arba jų šeimoms rimtų administracinių, profesinių ir asmeninių nepatogumų ir todėl esą asmenys teisę į vardą kiekvieną kartą priversti įgyvendinti teismo keliu. Projekto iniciatorių teigimu, asmens vardas ir pavardė yra jo tapatybės dalis, kuriai būtina suteikti tinkamą teisinę apsaugą.

Pirmiausia, pažymime, kad teisė į vardą ir pavardę rašyti asmens dokumentuose valstybine kalba nėra asmens teisė. Tai suverenios, nepriklausomos Lietuvos valstybės teisė, įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 14 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad valstybinė kalba yra lietuvių kalba (jos rašybos pagrindą sudaro lietuvių kalbos abėcėlė).

Antra, pastaraisiais metais į ES šalis atvyko milijonai migrantų, tačiau nė viena valstybė dėl padidėjusios migracijos ir pagausėjusių vietos gyventojų santuokų su kitataučiais nemėgino ir, turimais duomenimis, neketina nei keisti savo valstybinės kalbos rašmenų, nei asmens dokumentuose vardų ir pavardžių rašymo taisyklių. Kita vertus, Lietuvos Respublikos **Konstitucija neįgalina** valstybinės lietuvių kalbos vartojimo ir jos pagrindo (abėcėlės) **keitimą sieti su emigracija, šalies demografijos pokyčiais, naryste įvairiose tarp nacionalinėse sąjungose** ir kt.

Atkreipiame dėmesį, kad nėra nė vieno Europos Sąjungos teisės akto, kaip nors ribojančio lietuvių kalbos vartojimą Lietuvoje. Atvirkščiai, ES teisėje pabrėžiama, kad *kultūrų ir kalbų įvairovė yra didelė Europos vertybė*, kurią reikia puoselėti ir ugdyti. Dabartinis vardų ir pavardžių rašymas Lietuvos Respublikos asmens dokumentuose *status quo* nepažeidžia jokių žmogaus teisių ir tarptautinių Lietuvos įsipareigojimų (*EŽTT 2004-12-07 byloje Mentzen (Mencena) prieš Latviją, peticijos Nr. 71074/01, EŽTT 2011-05-12 sprendimas Runevič-Vardyn byloje Nr. C-391/09*). Nei Europos žmogaus teisių teismo (EŽTT) sprendimai, nei kuri nors tarptautinė žmogaus teisių institucija nereglamentuoja vietinių (nacionalinių) teisėkūros iniciatyvų, kurias teiktų bet kurie Seimo, Vyriausybės nariai ar Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Niekas neįpareigoja Lietuvos valstybę keisti nusistovėjusių vardų ir pavardžių asmens dokumentuose rašymo tvarką.

Be to, Lietuvos įstatymų leidėjas turi pakankamai informacijos apie pasiteisinusią svetimvardžių rašybos asmens dokumentuose praktiką kaimyninėje Latvijoje (*svetimi asmenvardžiai originalo kalba rašomi papildomame paso lape arba antroje tapatybės kortelės pusėje. Be to papildomai reikalaujama tautybę įrodyti dokumentais*). Šios praktikos nepaneigė ir jos atitikimą tarptautinėms žmogaus teisių normoms pripažino Europos Žmogaus Teisių Teismas.

Todėl reikalaujame Lietuvos Respublikos Vyriausybę paisyti Konstitucijos imperatyvo, o Gerbiamus VLKK narius nuosekliai ir principingai laikytis ne kartą išsakytos nuostatos, kuri gina Valstybinę lietuvių kalbą kaip konstitucinę vertybę ir nepritari jokioms išimtims, kurios pažeistų šiuos principus, siaurintų valstybinės lietuvių kalbos vartojimą, ypač oficialiuose Lietuvos valstybingumą reprezentuojančiuose dokumentuose.

Šiuo atveju Jūs (VLKK nariai) esate ne tik lietuvių kalbos žinovai ir specialistai. Jums yra išreikštas visuomenės pasitikėjimas, Jums yra patikėta saugoti švenčiausią konstitucinę vertybę – lietuvių kalbą, o iš esmės - saugoti Lietuvos valstybingumą, kurį reprezentuoja ši kalba. Mes tikime ir pasitikime Jumis.

Pagarbiai

Lietuvos žmogaus teisių organizacijos:

*Lietuvos Kultūros kongresas
Lietuvos Helsinkio grupė
Lietuvos žmogaus teisių asociacija
Piliečių gynybos paramos fondas
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija*

*Krescencijus Stoškus
Aurelija Kuzmaitė
Vytautas Budnikas
Stasys Kaušinis
Romualdas Povilaitis*

*Pareiškimo tekstas skelbiamas ir tvirtinamas nurodytų organizacijų bendru sutarimu:
Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas*

Vytautas Budnikas

